

Thomas Svane Christensens translokationstale

Taler

Thomas Svane Christensen
Rektor på Frederikshavn
Gymnasium

Dato

24. juni 2022

Sted

Frederikshavn Gymnasium

Kære hf-studenter, kære stx- studenter og kære maritime studenter
Først og fremmest et stort tillykke med huen - Tillykke til jer og til jeres familie!

Det er altid en udsøgt fornøjelse at stå og kigge ud over de velfortjente, hvide huer til årets dimission. I år har jeg endda det privilegie at kunne kigge på jer alle sammen på én gang, idet jeg personligt for første gang endelig kan få lov at holde én stor og festlig dimission for jer alle. Vi er endelig sluppet af med de seneste års restriktioner ift. deltagerantal til denne vores mest højtidelige lejlighed på Frederikshavn Gymnasium.

I sidder nu som studenter, og de hvide huer markerer, at det nu er slut. At dimittere kommer fra latin og betyder egentlig at ”*sende væk*”. Og tænk jer - Gymnasietiden er forbi, og I er fri. Fri for begrænsninger og forpligtelser i form af lektier, skriftlige opgaver og eksaminer. Fri for dårlig samvittighed over fravær og for sent afleverede opgaver. Fri for opgaveværksted og skriftlige prøver i festsalen. Fri til at sætte kommaer og punktummer, hvor I vil. Fri til at vælge netop den vej ud i livet, som I drømmer allermest om. Og når jeg kigger på jer i dag, så udstråler I en fantastisk kombination af uovervindelig, glæde, lettelse... og måske også en lille smule træthed fra gårsdagens fantastiske farvelfest. I har i jeres skolegang på gymnasiet og under eksamenstiden ydet en betydningsfuld indsats og kan nu velfortjent nyde de glade studenterdage – med alt hvad der hører til.

Jeg er også sikker på, at jeres lærere og det øvrige personale på gymnasiet ser frem til den forestående sommer. De skal formentlig ikke feste helt så meget som jer i de kommende uger, men de har i høj grad også fortjent en ferie, idet de har været medvirkende til, at I kan gå herfra med solid faglig indsigt, dannelse til livet og

en social bevidst tilgang til det at begå sig i et forpligtende fællesskab. Det til trods for 2-3 år med massive udfordringer med corona-restriktioner.

Jeg ved godt, at I studenter - med rette - synes, at nedlukningerne under corona har været hårde for både det faglige og det sociale, men jeg vil love jer, at jeres lærere og de øvrige trofaste hjælpere på gymnasiet også har knoklet i den periode som corona- begrænsningerne har været. Nye undervisningsformer skulle etableres, virtuel didaktik blev udviklet, teamsmøder blev til hverdag, skemaerne skulle konstant ændres, nye lokaler tages i brug og ja i det hele taget har de ansatte gennem hele jeres skoletid udvist en fantastisk evne til omstilling. En evne og en vilje, der har gjort, at I har kunne få en kvalitetsuddannelse – selvom omstændighederne konstant har udfordret os alle. For det skal der herfra lyde en kæmpe stor og særlig tak til det samlede personale på Frederikshavn Gymnasium.

Men nu skal min tale jo ikke handle om lærerne, pedellerne, it-folkene, sekretærerne eller bibliotekaren. Min dimissionstale handler om og går ud til jer! I er studenterne anno 2022 og I er blevet studenter i en tid, hvor vi har og har haft et stort fokus på de ydre betingelser i vores virkelighed.

Til jeres farvelfest i går aftes lavede vi en del sjov med corona-restriktionerne og deres konsekvenser. Det kunne vi gøre, fordi vi og I handlede enormt ansvarligt under de forskellige nedlukninger, som I har været igennem i jeres gymnasietid. Det kunne vi også gøre, fordi vi som fællesskab trods alt er kommet helskindet igennem sundhedskrisen – og vi har endda lært betydningsfulde ting om vores ydre liv – og dets konsekvenser for det indre.

På denne festdag, hvor I dimitterer, vil jeg derfor benytte lejligheden til at fokusere på forholdet mellem det ydre og det indre. Hvis I tænker over det, så har de seneste år været mere fokuseret på de ydre restriktioner og på grænser end I tidligere har været vant til. Når corona'en peakede, lærte vi nogle grundlæggende regler: Host i ærmet, hold afstand, bliv testet og se kun de nærmest. Det har været irriterende, frustrerende og livsfornægtende – men på den anden side har det måske også set i bakspejlet været ufrivilligt rart at få trukket nogle simple grænser op i et komplekst ungdomsliv.

Begrebet ”grænse” har i sig selv enormt mange betydninger, der både henviser til konkrete, fysiske fænomener og til mere socialt konstruerede afgrænsninger mellem os som mennesker. Det seneste år har f.eks. været fyldt med varierende

grænser, der er blevet overskredet: Ruslands inhumane og illegitime invasion af den ukrainske grænse, smittetallene overskred sundhedsstyrelsens grænse, nogle magtfuldkomne mænd i mediebranchen havde overskredet de unge praktikanter grænse, minksagen og instrukser har bragt både Frederiksen og Støjberg tæt på eller over grænsen og skoleåret startede sågar også med, at de såkaldte puttebude gik over min grænse.

Som I måske kan fornemme, så kan man ikke sige, at grænser i sig selv er gode eller onde. Det positive ved grænserne er, at vi kan identificere dem og dermed også have en legitim og demokratisk meningsudveksling om, hvorvidt vi er gået over grænsen eller på hvilken side af grænsen vores sympati falder. Grænserne reducerer kompleksiteten og giver os redskaber til at forstå. Grænserne er med til at afgrænse vores afgrund af frihed og dermed også gøre en kompleks tilværelse mere simpel.

Som et konkret eksempel på denne pointe, kan jeg nævne ”bordkort”. Alle kender situationen med det sociale, subtile spil, der udspiller sig, når man skal sætte sig til en fest, hvor der ikke er bordkort. Alle står og lurer lidt på hinanden... Når der til gengæld er bordkort, så forsvinder afgrunden af frihed – man slapper mere af og så kan man være heldig eller uheldig med det selskab, man bliver placeret ved – men man accepterer præmissen og forsøger at skabe festen ud fra de givne grænser og restriktioner.

Hvorfor vælger jeg nu at fremhæve nogle enkelte rare følelser ved corona-restriktioner og bordkort? Det gør jeg, fordi jeg lovede, at denne dimissionstale ville koble konsekvenserne af betingelserne i jeres ydre liv med det indre. I foråret 2022 blev resultaterne af Sundhedsprofilen 2021 offentliggjort. Resultaterne for jeres aldersgruppe (de 16-24-årige) kan i korte og grove træk opsummeres på følgende måde: I ryger mindre, I drikker mindre, men til gengæld er andelen af unge med et dårligt mentalt helbred steget konstant fra 2010 og frem til 2021. Der er i de seneste 10 år gradvist blevet flere og flere unge – både drenge og piger - der har et mentalt dårligt helbred. Og over halvdelen af alle unge kvinder angiver, at de lever med et højt stress-niveau.

Vi står som samfund over for et grundlæggende paradoks, der er mere komplekst end forholdet mellem en virus og nogle antistoffer i en vaccine. Ungdommen – dvs. jer studenter - gør i højere grad, det, der forventes og I får det tilsyneladende dårligere. Jeg ved, at jeres forældre og vi som fagpersoner – og

hele min generation som mennesker - undres over denne bekymrende tendens, idet I uden tvivl samtidigt er den generation, der har haft det højeste velstandsniveau og den største frihed til at vælge lige præcis det, som I vil. Hvorfor går det så den forkerte vej med det mentale helbred – og hvad kan vi gøre for at vende tendensen?

Sidste år udkom en tankevækkende, lille bog med titlen: ”Utilstrækkelig”. Bogen er skrevet af højskolelæreren Christian Hjortkjær og jeg vil benytte lejligheden til at indtænke nogle af denne bogs pointer til at komme med et bud på såvel en diagnose som en mulig forebyggelse af problemet med jeres oplevelse af det mentale pres. Som I har lært i jeres tid på gymnasiet, så skal man jo erkende noget for at kunne forholdet sig til det og handle på det.

Diagnosen tager med Hjortkjærs analyse udgangspunkt i et paradoks: I bliver fortalt, at I er frie, men i realiteten oplever I, at I bliver mere og mere pressede. Når jeg f.eks. startede min tale med at sige, at I nu er frie til at vælge netop den vej ud i livet, som I drømmer allermest om, så er jeg sikker på, at nogle af jer tænkte: *”Jamen, jeg ved jo ikke engang hvilken vej, jeg har allermest lyst til”*. Og nogle andre tænker måske: *”Det jeg har allermest lyst til, er der sikkert mange, der synes er en rigtig kedelig drøm. Min drøm er sikkert ikke er god nok...”*. Mange unge går i dag rundt med det perspektiv, at ”de føler de ikke er gode nok, selvom de forsøger at gøre alting rigtigt”.

Men hvad er det, der har ændret sig? En af årsagerne til paradokset skal ifølge Christian Hjortkjær findes i det, han betegner som overgangen fra forbudssamfundet til påbudssamfundet. Jeres forældre og deres forældre voksede op i en forbuds- og lydighedskultur, hvor man f.eks. fik at vide, at man skulle tie stille, når de voksne talte. I er derimod vokset op i en præstations- og handlingskultur, hvor forbud er blevet skiftet ud med påbud. Der er mange ting, som I nu heldigvis gerne må: I må blande jer, når de voksne taler, I må gifte jer med én af jeres eget køn og I må få børn udenfor ægteskabet.

Forbuddene har generationerne før jer heldigvis fået reduceret, men til gengæld er de i høj grad blevet afløst af individuelle påbud. I får konstant at vide, at I skal drømme stort og tro på jer selv. *”Dream big and believe in yourself”*, som der står på t-shirten i H&M. Et andet påbud forklædt som en konstatering lyder: *”Du kan, hvis du vil – du skal bare ville det nok”*. Logikken i udsagnet siger, at verden er uden grænser og dem, der måtte være, kan du fjerne med din vilje. Der

er med andre ord ingen bordkort til jeres fest – men til gengæld forventer påbudssamfundet, at I selv og konstant skaber den bedste fest – hele tiden!

Den slovenske filosof, Slavoj Zizek, illustrerer det nye ansvar med et andet eksempel: Hvis man før i tiden skulle besøge sin bedstemor, så sagde forælderen til barnet: *"Jeg er fuldstændig ligeglad med, hvad du siger. Du skal tage med"*. I dag vil jeres forældre have tendens til at sige: *"Du behøver ikke tage med, men du ved, at hun ville blive glad for at se dig"*. Ansvaret for handlingen har rykket sig fra den eksterne autoritet til det individuelle selv. I jeres forældres (og bedsteforældres) vigtige kamp for at nedbryde regler og stive regimer, er vi gået fra, at det var samfundets (og reglernes) skyld til, at det er min skyld.

Denne udvikling har fået den effekt, at ungdommens udfordring i dag knytter sig til skam – og ikke til skyld, som i forbudssamfundets tid. Jeres udfordring er ikke, at I føler, at I har gjort noget forkert (og dermed føler skyld) – men at I føler, at I ikke har gjort nok (og dermed kommer til at skamme jer). I 2015 sendte DR en dokumentar, der hed "De perfekte piger". I dokumentaren følger man blandt andet 3.g'eren Line, der over sit spejl har et lille citat stående. På sedlen står der: *"Hvis bedre er muligt, er godt ikke godt nok!"*. Umiddelbart kunne man tro, at Line havde fundet dette citat hos en management-guru eller en fodboldtræner fra superligaen, men det bekymrende ved historien er, at det rent faktisk er Line selv, der har formuleret påbuddet. Hun har selv skrevet det, printet det og hængt det op på sit spejl: *"Hvis bedre er muligt, er godt ikke godt nok!"*

Lines eksempel demonstrerer, hvordan I som unge i påbudssamfundet bliver ledt til at stræbe mod idealer frem for tilpasse jer reglerne. Problemet er blot, at idealer har en anden psykologisk indvirkning på os end regler og grænser. Som jeg startede med at sige, så er reglerne kendetegnet ved, at man godt ved, at man er gået over grænsen – så føler vi skyld. Hvis I blev taget med en medbragt flaske alkohol til gymnasiefesten, så følte i skyld over jeres handling.

Men idealerne er sådan konstrueret, at I aldrig kan nå dem helt. De flytter sig hele tiden. Jo tættere I kommer på et ideal, jo mere bebrejder I jer selv for ikke at opnå det. I kan nemlig altid blive lidt sundere, lidt dygtigere, lidt pænere og lidt mere populære – og hvis man så tænker, at hvis bedre er muligt, så er godt ikke godt nok, så indfinder skammen sig og man risikerer at få en eksistentiel følelse af utilstrækkelighed.

Hvorfor bruger jeg nu så meget krudt på at skabe en lidt dystert stemning på jeres store festdag. Det gør jeg såmænd fordi, at jeg tror på, at en bevidsthed om årsagen kan være

med til at forebygge problemet. I står nu på springbrættet til et nyt kapitel i jeres liv og jeg håber, at I vil drøfte mit budskab med jeres venner og forældre i den kommende tid. For at forebygge den snigende følelse af utilstrækkelighed, vil jeg anbefale, at I husker på ordene fra den danske filosof, Søren Kierkegaard, som understregede, at der findes to typer af handlinger: Den tilfældige og den væsentlige. En handling er tilfældig og derfor ligegyldig, hvis den afgøres af resultatet, mens en handling er væsentlig, når den har betydning, idet den udføres.

Når vi taler om præstationskultur, karaktertræs og påbudssamfund, så er det netop et udtryk for, at vi har glemt Kierkegaards ord. Vi tror fejlagtigt, at resultatet er vigtigere end handlingen og vi tror, at idealer kan presse os igennem livet og fjerne alle begrænsninger: ”*Du kan, hvad du vil*” og ”*Hvis bedre er muligt, er godt ikke godt nok*”. Som et eksempel på det modsatte vil jeg give et eksempel fra årets gang på Frederikshavn Gymnasium:

Da vi startede dette skoleår, var jeg på besøg på skoleskibet, hvor vores maritime elever viste besøgende rundt på skibet. De var lige kommet hjem fra togt og jeg fik fornøjelsen af at blive vist rundt af Christian Aagaard fra 3.n. Det, der slog mig ved Christians rundvisning, var hans ægte glæde ved at fortælle om den hårde – men nødvendige – uddannelse og arbejdet til søs, hvor handlinger har betydning, fordi de udføres som vigtige brikker i et stort kollektiv. Der blev ikke talt om karakterer og forskellige måder at snyde sig til bedre resultater på eller fremhæve sig selv på bekostning af andre. Arbejdet til søs er hårdt og det kræver grænser og disciplin, men der var også en underliggende forståelse af, at det er, når man arbejder med tingene, at man udvikler den personlighed, der er forudsætningen for at løse opgaven. Det skaber karakter, men giver ikke karakterer.

Men nu kan I jo ikke alle sammen stikke til søs og få den oplevelse. De fleste af jer vil skulle forholde jer aktivt til uddannelses- og karrierelivet i påbudssamfundet. Hvordan kan I hjælpes til at fokusere på betydningsfulde handlinger mere end resultaterne? Kierkegaard kan igen hjælpe på vej, idet han

skriver: ”*Så bliver Alvoren den at leve hver dag, som var det den sidste og tillige den første i et langt liv*”. I kender Nik & Jays spørgsmål om, hvad du ville gøre, hvis du kun havde én dag tilbage, men Kierkegaards eksistentielle genialitet ligger i tilføjelsen. Hvilken handling er både meningsfuld som den sidste og den første i dit liv? Og endnu mere konkret i dag: Hvilken handling giver mening som den sidste i din gymnasietid, men samtidigt den første i resten af dit nye liv?

Mit råd til jer ville være, at I - efter de velfortjente studenterfester - går hjem og laver en helt anden seddel end Lines, som I printer ud og hænger på jeres opslagstavle over computerskærmen. På sedlen kan I skrive noget i retning af:

- Jeg glæder mig over mine begrænsninger og grænserne i mit liv.
  - Jeg fejler en gang imellem og det er noget af det mest menneskelige, der findes.
  - Mine engagerede handlinger er vigtigere end mine resultater.
  - Livet er sjældent helt okay. Det er det faktisk aldrig – men sommetider er det heldigvis lidt mindre ikke-okay. Og jeg tænker faktisk, at sådan en stund som denne formiddag er et af de tidspunkter, hvor livet er lidt mindre ikke-okay...!
- Med disse ord dimitterer jeg hermed årgang 2022 fra Frederikshavn Gymnasium.

Kilde

Manuskript modtaget fra taler

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

Translokations-/dimissionstale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/thomas-svane-christensens-translokationstale-2022>